

Regeringskansliet
Socialdepartementet

Remissvar avseende Reglering av undersköterskeyrket – kompetenskrav och övergångsbestämmelser (Ds 2020:15)

Famna är riksorganisationen för idéburen välfärd. Vi har för närvarande 96 medlemmar och de största är Ersta diakoni, Stockholms Sjukhem och Bräcke diakoni. Därutöver har vi många andra välrenommerade medlemmar som länge erbjudit medborgare och medmänniskor sociala tjänster, kvalificerad vård och individuell omsorg utan vinstsyfte. Ett antal av våra medlemmar driver verksamheter där undersköterskor har en mycket viktig funktion.

En sammanfattning av Famnas ställningstaganden

Famna är positiva till en reglering av undersköterskeyrket och ambitionen att se över lägsta krav gällande kompetens.

Det är dock viktigt att de lägsta kraven har en tillräckligt hög nivå, framför allt gällande kunskaper i det svenska språket. Famnas medlemmar upplever ett utbrett problem gällande bristande språkkunskaper, även hos personer med godkänd undersköterskeutbildning. Famna bedömer därför att kraven gällande språkkunskaper framöver bör vara högre än de är idag.

Famna anser även att yrkesverksamma undersköterskor, oavsett anställningsform, ska få fortsätta att kalla sig det under övergångsperioden. Därtill anser vi att yrkesverksamma undersköterskor under övergångsperioden inte ska behöva anställas som vårdbiträden.

Synpunkter och kommentarer

Famna har tagit del av promemorian och har valt att avgränsa remissvaret till de delar som närmast berör våra medlemmar.

4.1 Gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram som grund för skyddad yrkestitel

Utredningens förslag:

”Krav på utbildningsinnehåll, godkända betyg och vad som är motsvarande kompetens bör regleras närmare i förordning eller myndighetsföreskrift” (...)

”En lägstanivå i form av krav på godkända betyg i de programgemensamma yrkesämnena (1400) gymnasiepoäng” (...) ”svenska eller svenska som andraspråk (100)”

Famnas kommentar:

Famna är positiva till att det införs krav på utbildningsinnehållet. Famna anser dock att 100 poäng i svenska eller svenska som andraspråk är alldeles för lite. Det finns många vinster med att det inom yrket finns människor med olika bakgrunder från olika kulturer och som kan olika språk. Att behärska det svenska språket är dock av stor vikt för arbetet som undersköterska. Famnas medlemmar upplever att det i dagsläget finns ett utbrett problem med att personer blir godkända undersköterskor utan att ha tillräckliga kunskaper i det svenska språket. Konsekvensen av detta blir brister i den muntliga och skriftliga kommunikationen vilket i sin tur leder till svårigheter att tillgodogöra sig information och att själv kommunicera på ett adekvat sätt. I praktiken kan detta yttra sig genom svårigheter att förstå behoven för målgruppen, problem i kommunikationen med chefer och kollegor samt svårigheter att dokumentera och tolka dokumentation. Där sådana brister finns kan det saknas förutsättningar att till exempel vara kontaktperson eller bli aktuell för delegering av läkemedel. Detta påverkar i sin tur möjligheten för individen att anses ha rätt kompetens för vidare anställning.

Famnas önskan är därför att kraven gällande kunskaper i det svenska språket ska vara högre än de är idag, förslagsvis minst 300 poäng.

Det finns också en önskan om att i utbildningen ha inslag av kulturella aspekter och de olikheter som kan uppstå i arbetet. Vardagen inom yrket som undersköterska innebär ofta möten mellan olika kulturer med olika normer. Detta kan handla om allt från praktiska saker som matkultur till existentiella frågor om synsätt på döden. Det vore önskvärt att personer som utbildar sig till undersköterska får kunskaper om detta. Famna vill poängtera att syftet med sådana inslag i utbildningen framförallt bör vara att belysa olika perspektiv som är vanligt förekommande, inte att utfärda pekpinningar.

6.1 Undersköterskors befintliga kompetens ska tillvaratas under en övergångsperiod

Utredningens förslag:

”I betänkandet bedöms att runt 170 000 undersköterskor kan komma att ansöka hos Socialstyrelsen om bevis om skyddad yrkestitel under övergångsperioden” (...) ”...ta Socialstyrelsen drygt tre och ett halvt år att handlägga alla ärendena. I inledningsskedet skulle det därmed kunna uppstå en betydande brist på personal med rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Det finns dock inga formella krav som innebär att vissa arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvården och omsorgen endast får utföras av undersköterskor. Det finns därför inget hinder mot att samma personal som tidigare haft titeln undersköterska istället anställs som exempelvis vårdbiträde och fortsätter att utföra samma arbetsuppgifter som tidigare” (...) ”...bör finnas särskilda regler för redan yrkesverksamma undersköterskor. Det bedöms som rimligt att den som har en tillsvidareanställning med yrkestiteln undersköterska när det nya regelverket träder i kraft får behålla sin yrkestitel under en övergångsperiod”(...) ”Så som beskrivs i betänkandet kan det för privata verksamheter som utför offentligt finansierad vård och omsorg dessutom finnas avtalskrav på att en viss andel av personalen ska vara undersköterskor. Sådana kontrakt kan behöva ändras”.

Famnas kommentar:

Famna vill uttrycka vissa farhågor kring konsekvenserna av förslaget.

Famna anser att det är problematiskt att handläggningstiden kan komma att uppgå till tre och ett halvt år. Det är en lång period att utsättas för ”betydande brist på personal med rätt att använda yrkestiteln undersköterska” som promemorian beskriver det. Famna anser därför att det är av vikt att tillsätta resurser så att handläggningstiden kan kortas ned.

Famna ställer sig frågande till varför personer som redan är verksamma som undersköterskor under övergångsperioden istället ska anställas som vårdbiträden. Det skulle kunna uppfattas som en degradering med frågetecken kring vad det i praktiken kommer att ge för effekter, till exempel gällande lönesättning. Att detta skulle pågå under upp till tre och ett halvt år bedöms inte vara rimligt då det dessutom skulle skapa en otydlighet om vem på arbetsplatsen som har vilken kompetens.

Famna anser att personer som redan arbetar som undersköterskor behöver få kunna fortsätta göra det under övergångsperioden, och inte anställas som vårdbiträden.

Det väcker också frågetecken kring nyanställningar under övergångsperioden. Ska dessa, trots godkänd undersköterskeutbildning, anställas som vårdbiträden istället för undersköterskor?

Famna anser att den som har en godkänd undersköterskeutbildning ska kunna arbeta som undersköterska under övergångsperioden.

Famna anser även att det är orimligt att endast yrkesverksamma undersköterskor med tillsvidareanställning ska omfattas av de särskilda reglerna att få behålla sin yrkestitel under en övergångsperiod. Om det inte finns några arbetsrättsliga hinder anser Famna att detta bör gälla samtliga personer som har relevant kompetens, oavsett om de har en tillsvidareanställning eller annan anställningsform.

Om undersköterskor under övergångsperioden istället ska anställas som vårdbiträden kan det även skapa problem gällande krav som finns i vissa uppdragsavtal på att en viss andel av personalen ska vara undersköterskor, exempelvis 80%. Om förslagen i Ds 2020:15 i denna del blir verklighet äger avtalslutande idéburna aktörer inte den frågan själva och kan därför hamna i svårigheter gällande redan ingångna avtal.

Famna har inget ytterligare att anföra utöver de invändningar och argument som presenteras i våra kommentarer.

På Famnas vägnar

Ulrika Stuart Hamilton

Generalsekreterare